L. 174.

S.

KURENDA SZKOLNA

za Miesiąc Wrzesień 1868 r.

№ 5.

L. 135.

S

Odnośnie do tutejszego Obwieszczenia z dnia 20 maja 1867 L. 220, zawartego w Kur. szkolnéj z maja 1867, podaje się do wiadomości Wielebnych dozorów szkolnych dystryktowych i do zastósowania się okólnik Wys. Rady szkolnéj z d. 4. lipca b. r. L. 2146.

Niejednokrotnie powtarzające się skargi, że nauczyciele szkół ludowych zajmując się pisarstwem gminnem zaniedbują swe obowiązki, a nadto mieszają się w sprawy uwłaczające ich stanowisku w gminie, spowodowały jeszcze w roku zeszłym c. k. Namiestnictwo wydać do c. k. urzędów powiatowych pod d. 9 maja 1867 L. 28051 okólnik zabraniający nauczycielom rzeczonym piastować urząd pisarzów gminnych. Gdy skargi na to nieustają, a nauczyciele wybierają podatki w gminie, często z jéj członkami w zatargi zachodząc, a tem samem własną podkopują powagę; widzi się Rada szkolna kraj. spowodowaną, orzec, że w zasadzie wzbrania się nauczycielom szkół ludowych piastować urząd pisarza gminnego i że tylko wyjątkowo może pozwolić to nadzór szkolny, okręgowy w porozumieniu i ze zgodą Wydziału Rady powiatowéj. Gdyby zaś co do tego pozwolenia zaszła różnica zdań między nadzorem szkolnym a wydziałem Rady powiatowéj, natenczas sprawy te, również jak wszystkie dotyczące rekursa rozstrzyga Rada szkolna krajowa. — Sprawę tę

poleca się szanownym nadzorom szkolnym jako nadzwyczaj ważną, z zaufaniem że szan. nadzory czuwać będą nad ścisłem przeprowadzeniem powyższego przepisu, mając to na oku, że nauczycielowi tam można tylko pozwolić wyjątkowo zostać pisarzem gminnym, gdzie zatrudnienie takie nieprzynosiłoby uszczerbku jego szkolnym obowiązkom i niewypadałoby na godziny szkolne, gdzie wreszcie taki stosunek nie wpływa demoralizująco na jego stanowisko.

Każdą dotyczącą prośbę ma nadzór szkolny udzielić wraz z własnem zdaniem Wydziałowi Rady powiat., a jeżeli ta jako władza nadzorująca interesa gminne, nic nie będzie miała przeciw temu, pozwolenie do pełnienia urzędu pisarza gminnego dać można.

O tém rozporządzeniu zechce przewielebny konsystorz uwiadomić nadzory szkolne dekanalnie w drodze Kurendy.

Lwów dnia 4 lipca 1868 — w zastępstwie — Dzieduszycki.

Z Konsystorza Jlnego Dyec. Krak.

Kraków dnia 22. Lipca 1868.

L. 157.

S.

Komunikuje się do wiadomości i ścisłego przestrzegania następujące Rozporządzenie Wys. Rady szkolnéj krajowéj z dnia 26 sierpnia 1868 L. 2596.

Doszło do wiadomości Rady szkolnej, iż nauczyciele i dyrektorowie szkół, pobierają od uczniów za wydanie świadectw należytości, dochodzące nieraz wysokości 1 złr. a. w. Ponieważ wydawanie świadectw należy do obowiązków nauczycieli, zatém przypomina się to z uwagą, iż swiadectwa szkolne nadal bezpłatnie mają być wydawane.

Koszta na blankiety do świadectw mają być opędzane z pauszaliów na rekwizyta szkolne przeznaczonych, przy szkołach zaś gdzie niema takiego pauszalu, gmina szkołę utrzymująca winna ponosić wydatek na świadectwa.

Koszta te nie będą znaczne, gdyż świadectwa takie w myśl istniejących przepisów, wydawane być mają tylko wrazie przejścia ucznia

z jednéj szkoły do drugiéj, lub téż w celu załączenia do podań urzędowych.

O czém uwiadamia się Dyrekcyę z poleceniem, by przy wydawaniu świadectw szkolnych trzymała się powyższych przepisów.

Lwów dnia 26 sierpnia 1868 — w zastępstwie — Podlewski.

Z Konsystorza Jlnego Dyec. Krak.

Kraków dnia 12 września 1868.

L. 165.

S.

Odnośnie do obwieszczenia Wysokiéj Rady szkolnéj krajowéj z d. 15 lutego b. r. L. 606, zamieszczonego przy tutejszéj odezwie z dnia 19 Kwietnia b. r. L. 95 w Kurendzie za miesiąc kwiecień, podaje się do wiadomości Rozporządzenie tejże W. Rady z dnia 3 września b. r. L. 5941 następującéj treści:

Wcelu zapobieżenia dłuższym przerwom w nauce, które się częstokroć trafiają, w skutek opróżnienia posad nauczycielskich, wzywa się uprzejmie przewielebny Konsystorz w uzupełnieniu rozporządzenia z dnia 15. lutego b. r. do l. 606, aby w takim razie z własnego ramienia w porozumieniu ile możności z gminą obsadzać zechciał posady nauczycielskie zastępcami, przedkładając równocześnie sprawozdanie Radzie szkolnéj krajowéj, wraz z kwalifikacyą przyjętego zastępcy i z wnioskiem do stałego obsadzenia téj posady w drodze konkursowéj.

Lwów dnia 3 września 1868 — w zastępstwie — Dzieduszycki.

Z Konsystorza Jlnego Dyec. Krak.

Kraków dnia 18 września 1868.

L. 168.

S.

Konsystorz wychodząc z przypuszczenia, że pp. nauczyciele z prawdziwą przyjemnością odczytają broszurę wydaną w Wiedniu w języku niemieckim pod tytułem: „*Katolickie głosy w austryackiéj izbie Panów.*“

postanowił zakommunikować ją w kurendzie Szkolnéj na język polski przełożoną.

Broszura ta zawiera w sobie: mowy miane podczas debaty nad ustawą szkolną w dniu 30. marca 1868. przez hr. Bloma, księcia Windiszgreca, księcia Sanguszkę, hr. Mitrowskiego, Radcę rządowego Dra. Arndtra i Leona hr. Thuna.

Mowy wzmiankowane poprzedza ustawa z dnia 25. maja, dotycząca stosunku szkoły do kościoła i sprawozdanie mniejszości w izbie Panów. Trzymając się porządku broszury, ogłasza Konsystorz nasamprzód projekt do ustawy, mocą któréj wydane zostały zasadnicze ustanowienia względem stosunku szkoły do kościoła; — ważne dla królestw i krajów reprezentowanych w Radzie państwa, mianowicie: dla Czech, Dalmacyi, Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Ks. Krakowskiem, Austryi niższéj i wyższéj, Salcburga, Styryi, Karyntyi, Krainy, Bukowiny, Morawy, Szląska, Tyrolu, Vorarlbergu, Istryi, Gorycyi i miasta Tryestu wraz okręgiem.

(Przyjęta w izbie deputowanych na dniu 29. października 1867 roku przy trzeciem odczytaniu.)

Za zezwoleniem obu izb Rady panstwa, uważam za stósowne wydać następującą ustawę:

§. 1) Najwyższe kierownictwo i nadzór nad całem nauczaniem i wychowaniem przysłuża państwu i sprawują je władze, prawnie do tego powołane.

§. 2) Bez uwłaczania temu prawu nadzorowania pozostawia się opieka, kierownictwo i bezpośredni nadzór nad nauką religii i nad religijnemi ćwiczeniami, dla różnych wyznawców w szkołach ludowych i średnich, odnośnemu kościołowi lub religijnemu stowarzyszeniu.

§. 3) Szkoły i zakłady wychowawcze, utworzone w części albo w całości, albo tylko utrzymywane przez państwo, kraj lub gminy, są przystępne dla wszystkich obywateli państwa bez różnicy wyznania.

§. 4) Każdemu kościołowi albo stowarzyszeniu religijnemu wolno wła-

snemi środkami zakładać albo utrzymywać szkoły dla uczenia młodzieży pewnego wyznania. Te jednakowoż podlegają ustawom systemu nauczania i mogą tylko wtedy żądać przyznania im praw publicznego naukowego zakładu — jeśli uczyni się zadość wszystkim prawnym warunkom, potrzebnym do osiągnięcia tychże praw.

§. 5) Prawo nie wzbrania korzystać ze szkół i zakładów wychowawczych, ustanowionych, dla pewnego wyznania, członkom innego religijnego stowarzyszenia.

§. 6) Posady nauczycielskie w szkołach i zakładach wychowawczych wymienionych w § 3, są przystępne w równéj mierze wszystkim obywatelom państwa, którzy na pewnéj drodze wykażą się odpowiedniem do tego uzdolnieniem. Nauczycielami religii mogą być tylko ci ustanowieni, których odnośna najwyższa władza wyznania uzna do tego za uzdolnionych. W innych szkołach i zakładach wychowawczych (§ 4) jest w takim razie prawomocnym statut zakładowy. Wybór wychowawców i nauczycieli do prywatnéj nauki nie jest ograniczony żadnym względem na wyznanie religijne.

§. 7) Książki naukowe do użytku szkół ludowych i średnich, tudzież w zakładach nauczycielskich, potrzebują tylko zezwolenia władz, powołanych tą ustawą do kierownictwa i nadzorowania nauki. Naukowe książki religijne mogą jednak dopiero wtedy otrzymać to zezwolenie, jeśli są uznane za dozwolone przez odnośne najwyższe władze konfessyjne.

§. 8) Dochód funduszu szkół normalnych, funduszu naukowego i reszty zakładów dla celów naukowych, powinien być spożytkowany bez względu na wyznanie, o ile takowy nie jest przeznaczonym dla członków pewnego wyznania.

§. 9) Państwo sprawuje najwyższe kierownictwo i nadzór nad całem nauczaniem i wychowaniem za pośrednictwem ministerstwa wyznań i oświaty.

§. 10) Do kierownictwa i nadzoru nad wychowaniem, daléj nad szkołami ludowemi i nauczycielskiemi zakładami, ustanawia się w każdem królestwie i kraju:

a) Krajową Radę szkolną, jako najwyższą krajową władzę szkolną;

b) Radę szkolną powiatową na każdy powiat szkolny;

c) Radę szkolną miejscową dla każdéj gminy szkolnéj.

Ustawodawstwo krajowe dzieli kraj na szkolne powiaty.

§. 11) Dotychczasowy zakres działania duchownych i świeckich władz szkolnych, a mianowicie:

a) Władzy krajowéj, kościelnych władz najwyższych i najwyższych nadzorów szkolnych:

b) politycznych władz powiatowych i okręgowych nadzorców szkolnych;

c) miejscowych dusz-pasterzy i miejscowych nadzorców szkolnych, przechodzi bez uwłaczania postanowieniom §. 2 na organa, wymienione w §. 10.

§ 12) Do krajowéj rady szkolnéj powołuje się pod przewodnictwem namiestnika albo jego zastępcy, członków politycznéj władzy krajowéj, zastępców wydziału krajowego, duchownych wyznań istniejących w kraju i ludzi fachowych w zawodzie nauczycielskim. Drogą krajowego ustawodawstwa ustanawia się w §. 10 lit *b*) i *c*) oznaczone powiatowe i miejscowe Rady szkolne.

§. 13) Drogą krajowego ustawodawstwa mają się ustanowić bliższe postanowienia dotyczące składu i urządzenia krajowych, powiatowych i miejscowych Rad szkolnych, daléj wzajemne odgraniczenia ich zakresu działania, nakoniec bliższe postanowienia, odnoszące się do przeniesienia zakresu działania dotychczasowych duchownych i świeckich władz szkolnych na Radę krajową, powiatową i miejscową. Niemniéj ma się oznaczyć za pomocą krajowego ustawodawstwa, czy i o ile mogą wyjątkowo wstępować do krajowéj Rady szkolnéj posłowie ważniejszych gmin.

§. 14) §§. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 i 9, wchodzą w życie z dniem ogłoszenia téj ustawy, i unieważnia się wszystkie dotychczasowe ważne ustawy i rozporządzenia sprzeciwiające się niniejszym paragrafom; najwyższem postanowieniem z dnia 25. czerwca 1867. r. wydana regulatywa co do utworzenia krajowéj Rady szkolnéj

dla królestwa Galicyi i Lodomeryi, i W. księstwa Krakowskiego, pozostaje nietkniętą.

§. 15) Polecam memu ministrowi oświaty przeprowadzenie téj ustawy.

Sprawozdanie mniejszości.

W roku 1849 przed zawarciem konkordatu złożyli biskupi państwa austryackiego, o zasadach kościoła katolickiego w przedmiocie nauczania i wychowania młodzieży w szkołach ludowych i średnich następujące oświadczenie:

Na teraźniejszym stopniu rozwoju należy kierowanie nauką do najważniejszych zadań państwa. Niezaprzeczony i potężny wpływ, jaki wywiera stan oświaty ludu na świetność, ba na egzystencyą społeczeństwa w państwie, daje państwu to prawo. Jest wiele wiadomości i rozlicznych talentów, które są niezależne od przekonań moralnych i religijnych, a takie li na uwadze mając, nie można państwu zaprzeczać prawa kierowania nauczaniem samodzielnie. Lecz tam, gdzie idzie bezpośrednio lub pośrednio o moralne i religijne przekonania, może nauka dostateczną siłę tylko w religii czerpać, a państwo, które w takim razie rozrządza nauką samodzielnie, (nie oglądając się na religią) nie buduje, ale burzy. Tylko przekonanie o Bogu i wiecznem przeznaczeniu człowieka jest dla ucznia moralnego kotwicą, która je niezachwianie podtrzymuje wśród burzy namiętności i cielesnych ponęt. Czém więcéj zatrze się to święte przekonanie u ludu lub téż jeno w pewnych warstwach ludu, tém więcéj blednie i słabnie moralne uczucie. Państwo nie może dłużéj zapoznawać, że moralne przekonania li wtedy trwałą dają rękojmię, jeśli się zasadzają na religii, która je z obowiązku nakłada. Atoli wszelkie usiłowanie państwa rozrządzania samowolnie w dziedzinie religii, staje się albo źródłem sporów i zamętu albo wstrząsa posady religijnych a z niemi i moralnych przekonań.

Powołując się na prawo i boskie posłannictwo kościoła, powołując się na przyznaną kościołowi samodzielność w zarządzaniu sprawami swemi, powołując się na naturę rzeczy i prawdziwą korzyść europejskiego społeczeństwa, roszczą sobie zgromadzeni biskupi prawo kiero-

wania swobodnie i bez przeszkody nauczaniem katolików, według przepisów i w duchu kościoła katolickiego o tyle, o ile to nauczanie dotyka religijnych i moralnych przekonań.

Lecz kościół katolicki rości sobie prawo to odnośnie do młodzieży katolickiéj nietylko co do nauki religii, bowiem kościół będąc od Boga postanowionym gwoli wychowania rodzaju ludzkiego dla wiecznego żywota, ma w skutek tego i prawo i powołanie o to się starać, aby młodzież wzrastała w wierze i miłości. Szkoły ludowe zawdzięczają kościołowi katolickiemu pochodzenie swoje, od którego oderwane, stają się narzędziem rozpowszechniania zasad wywrotu. Przeto potrzebną jest rzeczą dla kościoła jak niemniéj i dla państwa, aby kościołowi katolickiemu kierowniczy wpływ na szkoły ludowe katolickie był zawarowany. Przecież i państwo ma prawo i interes w kierowaniu i nadzorowaniu szkół ludowych. Dotychczasowa ustawa szkolna oddaje słuszne uwzględnienie roszczeniom kościoła i państwa względem szkoły."

Z temi zasadniczemi poglądami biskupów w przedmiocie nauczania młodzieży zgodził się rząd w zupełności a odpowiadając na takowe w roku 1850, położył główny nacisk na ten fakt, że sprawa nauczania jest sprawą wspólną dla państwa równie jak dla kościoła, jaką też była zawsze, odkąd w Austryi prawodawstwo szkolne istnieje. „Prawo mówi: Minister wyznań i oświecenia w przedłożeniu swojem do Jego ces. król. Apostolskiéj Mości z roku 1850 — prawo, udzielania nauki religii w szkołach katolickich, zostało kościołowi przyznane. Rząd przejęty jest przekonaniem, że nauka religii na najniższym stopniu wykształcenia nie może być odłączaną od innych nauk, jeśli ma być skuteczną, i jeśli ma wspierać wychowanie, które na tym stopniu wykształcenia najgłówniejszym jest celem i że szkoła ludowa żadną miarą nie powinna być polem walki przeciwnych na życie poglądów.

(*Dalszy ciąg nastąpi*).

ANTONI
Biskup Amatunt. i Wik. Apost. Krak.

X. Paweł Russek
Kanclerz.

Czcionkami Karola Budweisera w Krakowie.